

HANDREIKING MOGELIJKHEDEN VOOR BIODIVERSITEITVRIENDELIJKER INZET BESTAANDE RIJKSMIDDELEN

Handreiking voor het identificeren en verkennen van verbetermogelijkheden in het kader van Target 18 van het Kumming-Montreal Global Biodiversity Framework

Datum: 28 oktober 2026
Opdrachtgever: Min. LVVN,
Opsteller:

ORG-ID
ORGANISATIE & BELEIDSONTWIKKELING

Nijverheidsweg 16a, 3534 AM Utrecht | Postbus 40346, 3504 AC Utrecht | www.org-id.org | info@org-id.org | 030 29 92 084
KvK 281 03323 | BTW 8137.19.343.B.01 | NL57RAB00375093567

Inhoud

1. Inleiding 2
Nederland zet stappen om Target 18 in praktijk te brengen. 2
Doel van deze handreiking 2
2. Stappenplan verkenning verbetering 3
2.1. Voorbereidende fase 3
2.2. Algemene aandachtspunten 4
2.3. Stap 1: Contextanalyse regeling 6
2.4. Stap 2: Verbetermogelijkheden voor de regeling 8
2.5. Stap 3: Toetsing (botsproef) van verbetermogelijkheden 9
3. Samenvatting in de vorm van sleutelvragen 11
4. Dankwoord 11
Bijlage 1: Relatie tussen Assessment en Handreiking 12
Bijlage 2: Stimuleren van biodiversiteit 13

1. INLEIDING

Nederland zet stappen om Target 18 in praktijk te brengen.

Het Rijk brengt verbetermogelijkheden in beeld voor een biodiversiteitvriendelijkere inzet van bestaande financiële en fiscale rijksmiddelen (hierna: 'regelingen'). Bijlage 1 beschrijft de aanleiding hiervoor en de bijbehorende kernboodschap.
Op 21 mei 2026 is de Kamerbrief "Actiedoel 18 en rapportage van het 'Global Biodiversity Framework (GBF)'" verschenen (hierna: 'de Kamerbrief'). Met deze Kamerbrief informeert de Minister van LVVN de Tweede Kamer over de voortgang van de uitvoering van actiedoel 18. Het **eerste subdoel** (identificeren) is gerealiseerd met de uitvoering van het onderzoek "Beoordeling van de effecten van financiële en fiscale rijksmiddelen op biodiversiteit" (hierna: 'assessment').

De Ministeries van LVVN, IenW, VRO en EZK zijn betrokken bij actiedoel 18 omdat het regelingen raakt voor landbouw, bosbouw, visserij, transport, water, infrastructuur, bouw, energie en industrie. Het Ministerie van Financiën is betrokken vanwege de fiscale rijksmiddelen. Elk Ministerie is verantwoordelijk voor de uitvoering van actiedoel 18 voor de eigen regelingen.

Doel van deze handreiking

Deze handreiking ondersteunt de uitvoering van het **tweede subdoel** van Target 18. Zij helpt beleidsmedewerkers bij het verkennen van mogelijkheden om:

- negatieve effecten op biodiversiteit te verminderen door biodiversiteitsschadelijke prikkels af te bouwen, uit te faseren of te hervormen;
- positieve effecten op biodiversiteit te versterken;
- de samenhang tussen financiële regelingen die dezelfde activiteiten beïnvloeden te verbeteren.

Het Rijksbreed gebruiken van deze handreiking bevordert:

- efficiënte inzet van publieke middelen;
- voorkomen van versnippering, inefficiëntie en stakeholder-overbelasting;
- mogelijkheid tot gezamenlijk ministerie-overstijgend leren;
- onderling kunnen vergelijken van resultaten van de diverse verkenningen;
- aantoonbare voortgang en transparantie richting de Kamer en de samenleving (noodzakelijk voor internationale en politieke legitimiteit).

2. STAPPENPLAN VERKENNING VERBETERING

Deze handreiking beschrijft een stapsgewijze aanpak voor het uitvoeren van verkenningen in het kader van Target 18. De aanpak bestaat uit drie stappen:

Stap 1: Contextanalyse van de regeling

Doel van deze stap is inzicht krijgen in:

- de werking van de regeling;
- de activiteiten die worden gestimuleerd;
- de betrokken actoren;
- de drijvende krachten achter die activiteiten;
- de biodiversiteitseffecten;
- de samenhang met andere regelingen.

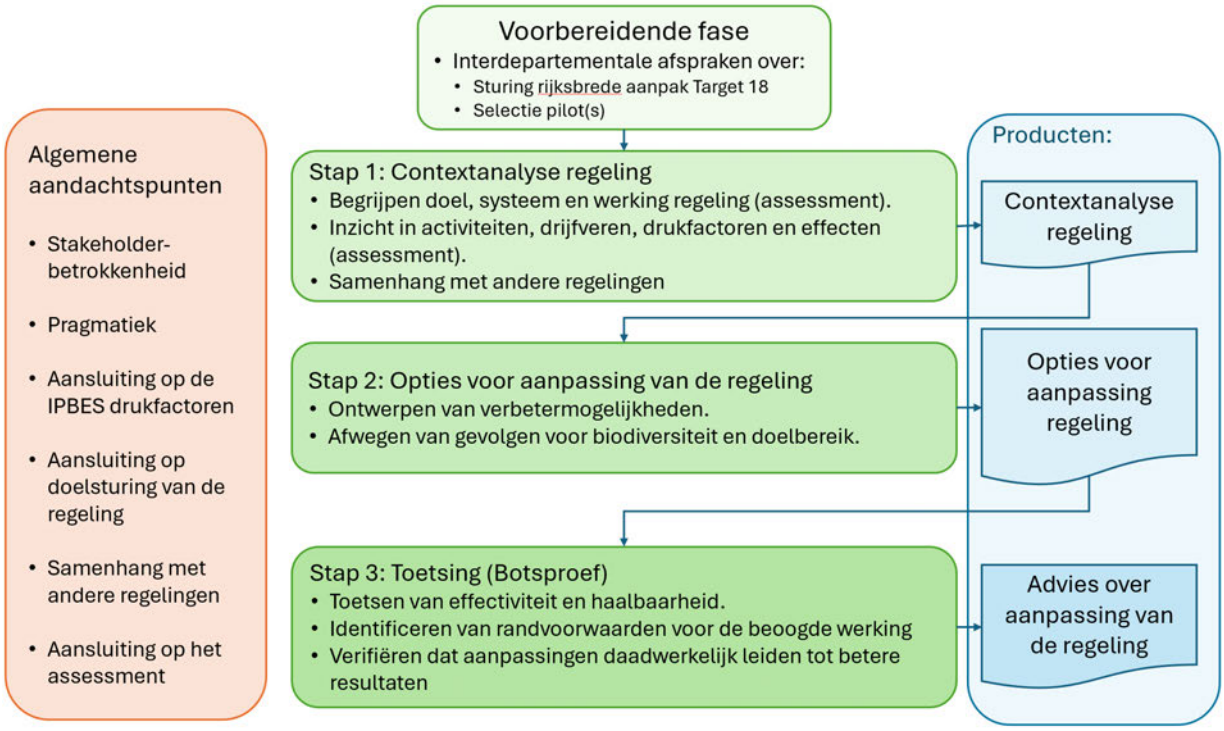
Stap 2: Ontwikkelen van verbetermogelijkheden

In deze stap worden verbetermogelijkheden voor de regeling ontworpen en beoordeeld.

Stap 3: Toetsing van verbetermogelijkheden

In deze stap wordt onderzocht of de voorgestelde verbeteringen in de praktijk uitvoerbaar, effectief en haalbaar zijn.

Figuur 1 illustreert deze aanpak.

Figuur 1: Stappenplan biodiversiteitvriendelijker maken van een regeling. Dit stappenplan wordt in de paragrafen 2.1-5 nader toegelicht

2.1. Voorbereidende fase

Doel van de voorbereidende fase

Voordat een verkenning start, is het verstandig om afspraken te maken over:

- eigenaarschap van de verkenning,
- betrokken directies, departementen en uitvoeringsorganisaties,
- besluitvorming tijdens het traject,
- stakeholderbetrokkenheid,
- planning en rapportage.

Wanneer meerdere organisaties betrokken zijn, helpt een gezamenlijke opdrachtformulering om dubbel werk en uiteenlopende verwachtingen te voorkomen.

Selectie van regelingen

Niet iedere regeling hoeft tegelijkertijd te worden onderzocht. Elk departement maakt voor de eigen regelingen een selectie van regelingen. Hiervoor kunnen de volgende criteria worden gebruikt:

- omvang van de biodiversiteitseffecten;
- beleidsmatige urgentie;
- politieke of maatschappelijke relevantie;
- kansen voor verbetering;
- aansluiting bij lopende beleidsontwikkelingen.

Resultaat

Het resultaat van deze voorbereidende fase bestaat uit:

- een duidelijke opdracht voor de verkenning;
- overeenstemming over rollen en verantwoordelijkheden;
- een selectie van de te onderzoeken regeling(en);
- een gedeeld beeld van het beoogde eindresultaat.

2.2. Algemene aandachtspunten

Er is een aantal aandachtspunten bij het uitvoeren van de analyse:

- Stakeholderbetrokkenheid;
- Pragmatiek;
- Aansluiting op de IPBES drukfactoren voor verlies van biodiversiteit;
- Aansluiting op de doelsturing van de regeling;
- Samenhang met andere regelingen;
- Aansluiting op het assessment.

Stakeholderbetrokkenheid

Het GBF vraagt om een "*Whole of Government Approach*" en "*Whole of Society Approach*". De Kamerbrief geeft daarom aan dat overheid en maatschappij daarom zullen moeten samenwerken. Betrokkenheid van stakeholders is belangrijk in verband met kwaliteit, uitvoerbaarheid en maatschappelijk draagvlak van de beleidsvorming. In de CoP worden ervaringen met het betrekken van stakeholders lerend gedeeld. Beleidsmedewerkers gebruiken hiervoor hun eigen methodes. Er zijn goede ervaringen met simpele stakeholderanalyses op een schaal van 'weinig invloed – veel invloed' en 'negatieve houding – positieve houding', en met complexere analyses in termen van ringen van invloed, waarin elke ring gekoppeld wordt aan een trede van de participatieladder. Die complexere analyse is vooral succesvol als de gevoeligheden voor verbetering van de betreffende regeling groot zijn.

Pragmatiek

Regeling kunnen voor wat betreft complexiteit en impact op biodiversiteit sterk verschillen. De vragenlijst gaat uit van een pragmatische manier van invullen. Het is daarom van belang om het assessment en de eigen ervaring maatgevend te maken voor de mate van detail bij het invullen. Startpunt is dan het antwoord op de vraag: "Waar zitten op activiteitenniveau en op systeemniveau de belangrijkste verbeterpunten?" Het antwoord is belangrijk voor het kiezen van het detailniveau van de informatie die voor de analyse nodig is. Uitgangspunt is invullen op basis van de grote lijnen en de diepte in te gaan, waar de details daadwerkelijk de impact op landelijk niveau. Uit het oogpunt van balans tussen detail en overzicht kan het gebruik van categorieën van activiteiten overwogen worden.

Aansluiting bij IPBES
IPBES biedt als drukfactoren voor biodiversiteit:

- 'veranderd land- en zeegebruik,
- gebruik en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen,
- klimaatverandering,
- vervuiling,
- invasieve soorten'.

Deze handreiking sluit hier nauw op aan.

Aansluiting op de doelsturing van de regeling
Deze handreiking gevat de term 'primair doel van de regeling'. Een regeling is gericht op een primair doel. Dat kan van alles zijn. Energiebesparing, verbetering mobiliteit, beschermen natuur, etc. De regelingen die onderzocht zijn, hebben vaak onbedoelde negatieve effecten op biodiversiteit of een grotere potentie voor positieve effecten op biodiversiteit. Dat kan ook het geval zijn als het primaire doel van de regeling het beschermen van natuur is.

Regelingen worden op basis van de interventielogica en kwantitatieve primaire doelen gestuurd op doelbereik en doelefficiëntie. Dat gebeurt vaak met de methode 'Theory of Change'.

Bij regelingen die speciaal voor de verbetering van biodiversiteit zijn ontwikkeld, maakt biodiversiteit onderdeel uit van de methode. Bij andere doelen is het voorkomen van een negatief effect op biodiversiteit in het gunstigste geval een randvoorwaarde of worden effecten op biodiversiteit helemaal niet meegenomen. Het inbrengen van biodiversiteit in de doelsturing van een regeling is dan lastig.

Dan is de vraag of het verbeteren van de effecten op biodiversiteit moet gebeuren via:

1. aanpassing van de doelsturing van de regeling,
2. via het aanbrengen randvoorwaarden of
3. via het bevorderen van handelen met positieve effecten op biodiversiteit en het ontmoedigen van handelen met negatieve effecten op biodiversiteit?

Samenhang met andere regelingen
Bij het verkennen van verbetermogelijkheden van de regeling wordt de samenhang met andere regelingen relevant. Deze samenhang was geen onderwerp van studie bij het assessment. De regeling beïnvloedt activiteiten. De verkenning omvat het kijken naar de drijfveren van degenen die de activiteiten uitvoeren. De activiteiten en de drijfveren

VOORBEELD PRAGMATIEK

De regeling voor ANLb kent tientallen beheeractiviteiten en -pakketten. Ca 10-20 activiteiten kennen een verschillend biodiversiteitsmechanisme. Maar als je door de ogen van het assessment kijkt gaat het op toegepast niveau uiteindelijk voornamelijk om:

- extensiever beheer van kruidenrijk grasland,
- niet-productieve elementen in akkerranden en landschapselementen en
- maatregelen voor waterkwaliteit en klimaatadaptatie.

Op systeemniveau gaat het om:

- de omvang van het areaal en
- gebiedsgerichte clustering.

De term 'pragmatisch' is dan doorbouwen op die basis.

VOORBEELD SAMENHANG

Bij regeling voor landschapselementen van de ANLb is de agrariër, grondeigenaar of terreinbeheerder de uitvoerder van de activiteit (aanleg, beheer, instandhouding). Andere regelingen die daarop van toepassing zijn:

- Ecoregeling,
- nationale landschaps- en erfgoedprogramma's,
- klimaat en wateropgaven.

Hierdoor:

- stimuleert het ANLb beheer van een houtwal,
- de Ecoregeling landschapsherstel,
- Klimaat- en waterprogramma's buffering en koolstofvastlegging.

De regelingen overlappen en soms mag dat vanwege de regelsets wel en soms niet. Dat is complex voor aanvragers. Dit illustreert het belang van het doorgronden van interacties tussen regelingen bij het verkennen van verbetermogelijkheden voor een specifieke regeling.

kunnen ook beïnvloed worden door meerdere regelingen. Een agrariër kan bijvoorbeeld tegelijkertijd reageren op:

- een subsidieregeling;
- fiscale prikkels;
- wet- en regelgeving;
- marktprikkels;
- certificeringssystemen.

Het analyseren van deze samenhang kan belangrijke aanknopingspunten bieden voor biodiversiteitsverbetering.

Soms blijken verschillende regelingen elkaar te versterken. In andere gevallen geven zij juist tegengestelde prikkels. Het expliciet in kaart brengen van deze wisselwerking vormt daarom een belangrijk onderdeel van de verkenning.

Aansluiting op het assessment

Deze handreiking is ten behoeve van onderzoek per regeling in het kader van het tweede subdoel (afbouwen, uitfaseren of hervormen). De basis voor dit onderzoek is gelegen in het assessment ten behoeve van het eerste subdoel (identificeren). Deze handreiking met vragenlijst bouwt voort op het assessment en biedt ruimte voor het opnemen van actuele kennis voor het eerste subdoel. Het onderzoek per regeling ten behoeve van subdoel 2 vraagt:

- Aandacht in Stap 1 voor drijfveren bij degenen die activiteiten realiseren
- Aandacht in Stap 1 voor samenhang van regelingen
- Het zetten van Stap 2 (verkennen verbetermogelijkheden) en 3 (toetsing verbetermogelijkheden).

2.3. Stap 1: Contextanalyse regeling

Doel

Voor het verbeteren van financiële regelingen op effecten op biodiversiteit is het belangrijk om systematisch om te gaan met:

- het bepalen van effecten van de huidige regeling op biodiversiteit,
- mogelijkheden om die effecten op biodiversiteit te verbeteren
- het bepalen van de te verwachten effecten op biodiversiteit van die verbetering.

Er is daarom inzicht nodig in de *context* van de beleidsopgave - je moet simpelweg weten waar je het over hebt, en het daar ook over eens zijn met de andere betrokkenen. Belangrijk is om al vanaf het begin na te denken over:

- welke stakeholders betrokken moeten worden
- welke rol ze moeten spelen
- op welk moment zij bij het proces betrokken moeten worden
- dat het assessment de basis vormt voor het begrijpen van doel, systeem en werking van de regeling.

Overwegingen

Relatie tussen het assessment (subdoel 1) en verbetering (subdoel 2)

Bijlage 1 bevat een korte beschrijving van relevante aspecten van het assessment onder subdoel 1. Voor subdoel 2 (de verbetering) breidt deze handreiking de methodiek van het assessment uit met:

- drijvende krachten achter de activiteiten (D) en
- de verandering op de status van het milieu (S).

Het gaat bij de drijvende krachten om concrete handelingsmotieven bij de actoren die de activiteit uitvoeren. Voorbeelden zijn:

- verdienmodel,
- bedrijfsstrategie,

- kosten-batenafweging,
- risicoperceptie,
- sociale normen,
- kennisniveau,
- regelgeving,
- subsidies en
- belastingen.

Verbeteringsmogelijkheden betrekking hebben op zowel de drijfveren als op de activiteiten, de biodiversiteitsdrukfactoren, de milieustatus of de biodiversiteit zelf[1].

Primaire doelstelling

De beschouwde regelingen kennen een primaire doelstelling. Het assessment heeft het effect van een regeling op biodiversiteit gescoord op een vijfpuntenschaal: Negatief, Gemengd Voornamelijk Negatief, Gemengd, Gemengd Voornamelijk Positief, Positief. Het bereiken van de primaire doelstelling kan daarom:

a. altijd negatieve effecten op biodiversiteit hebben, die niet verkleind kunnen worden. Dan moet de vraag gesteld worden of het doel zwaar genoeg weegt om de regeling in stand te houden, of dat het primaire doel moet worden aangepast;
b. negatieve neveneffecten hebben op biodiversiteit die wel mogelijk verkleind kunnen worden. In dat geval wordt verkend hoe de negatieve neveneffecten op biodiversiteit op zo'n manier beperkt kunnen worden dat het primaire doel in stand blijft en begunstigden zo weinig mogelijk nadeel ondervinden van verbetering van de regeling;
c. positieve effecten hebben op biodiversiteit, die mogelijk kunnen worden verbeterd. Dan wordt verkend hoe deze effecten op biodiversiteit verder versterkt kunnen worden.

Bij de situaties b. en c. worden verbetermogelijkheden verkend.

Procedure

Startpunt is de selectie van de belangrijkste activiteiten met effecten op de biodiversiteit. Dit gebeurt op basis van het assessment.
De volgende vraag is: "Op het niveau van activiteiten en op systeemniveau, wat zijn de belangrijkste kansen voor verbetering?".
Het uitgangspunt van deze handreiking is om vanuit de hoofdlijnen te werken en alleen verder in detail te treden wanneer die details een betekenisvolle invloed hebben op nationaal of zelfs internationaal niveau. Om een goede balans te vinden tussen detail en overzicht kan gebruik worden gemaakt van categorieën van activiteiten.

Vervolgens wordt geanalyseerd wie deze activiteiten uitvoert en welke drijvende krachten daarbij een rol spelen. Per activiteit wordt met behulp van het assessment beoordeeld welke invloed de activiteit heeft op de IPBES-drukfactoren voor biodiversiteitsverlies, op veranderingen in de toestand van het milieu en op biodiversiteitseffecten.

Zodra inzicht bestaat in dit mechanisme, wordt onderzocht welke andere financiële regelingen invloed hebben op dezelfde activiteit. Vervolgens wordt verkend hoe de gezamenlijke werking van deze regelingen kan worden aangepast om de biodiversiteitseffecten te verbeteren, met behoud van het primaire doel van de regeling zoveel mogelijk.

Per regeling worden de volgende vragen op grond van assessment beantwoord:

[1] Nadere toelichting hierop is te vinden in het DAPSIR model/raamwerk van het CBS en RIVM.

- Situatie b.: Welke (maximaal vijf) gestimuleerde activiteiten veroorzaken op grond van het assessment het grootste deel van de negatieve effecten op biodiversiteit?
- Situatie c.: Welke (maximaal vijf) gestimuleerde activiteiten bieden de grootste potentie voor het versterken van de positieve effecten voor biodiversiteit?

En per activiteit:

- Hoe komen de negatieve (b.)/positieve (c.) effecten op biodiversiteit tot stand? Via welke drukfactoren voor verlies van biodiversiteit en verandering in ecologische toestand?
- Wie voert die activiteit uit? En waarom doet die actor dat?
- Welke andere regelingen grijpen aan op die overwegingen van de actor? Hoe is de samenhang met deze regeling vorm gegeven?

Resultaat

Het assessment van de regeling, samen met de antwoorden op bovenstaande vragen vormen het resultaat van Stap 1: de Contextanalyse van de regeling.

2.4. Stap 2: Verbetermogelijkheden voor de regeling

Doel

Nadat er overeenstemming is bereikt over de context van de regeling worden verbetermogelijkheden verkend. Voor elke kandidaat-verbeteringen van de regeling (en eventueel relevante andere regelingen), vergelijken we kandidaat-verbeteringen onderling op hun te verwachten effecten op biodiversiteit ten opzichte van de situatie zonder de verbeteringen.

Overwegingen

Het kan gebeuren dat er grote onzekerheid is over de gewenste eindsituatie voor biodiversiteit of over hoe de relevante sectoren zich ontwikkelen. In dat geval is kan het construeren van scenario's helpen.
Daarna wordt per activiteit bekeken wat de gewenste eindsituatie voor biodiversiteit is (impact statement) en hoe verbetering van de regeling(en) bijdragen aan deze gewenste eindsituatie (Theory of Change voor zowel het primaire doel als voor biodiversiteit).

Voor de keuze van het type verbetering sluiten we aan bij Finance for Nature Positive, Biofin en OECD.
De volgende verbetermogelijkheden voor de regeling kunnen van toepassing zijn:
Vermijden van negatieve effecten op biodiversiteit door bijvoorbeeld:

- Afbouwen van de subsidie,
- Beëindigen van de subsidie,
- Het kiezen van een ander instrument. Denk hierbij aan de types subsidies genoemd door de OECD, zoals directe subsidies, uitzonderingen van taxaties, ondersteuning met goederen en diensten, vrijstelling van normen, biodiversiteitscompensaties, etc. (zie bijlage 2).

VOORBEELD STUREN OP DRUKFACTOREN

Voor de maatregel **kruidenrijk grasland** binnen het **Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)** zijn de relevante biodiversiteitsdrukfactoren onder meer **verandering van landgebruik** en **vervuiling** (bijvoorbeeld door nutriëntenaanvoer).

Bij het verkennen van verbetermogelijkheden kan de nadruk liggen op het verder verminderen van deze biodiversiteitsdrukfactoren. Zo kan worden onderzocht of aanvullende prikkels mogelijk zijn die leiden tot een lagere nutriëntenbelasting, een groter areaal kruidenrijk grasland of een sterkere ruimtelijke samenhang tussen beheerde percelen.

In plaats van nieuwe biodiversiteitsdoelen te introduceren, bouwen dergelijke verbeteringen voort op de bestaande biodiversiteitsdoelen van de maatregel door de druk op biodiversiteit verder te verminderen

Dit is een voorbeeld van het versterken van biodiversiteit door gericht te sturen op biodiversiteitsdrukfactoren.

Beperken van negatieve effecten en **bevorderen** van positieve effecten op biodiversiteit door bijvoorbeeld**:**

- Voorwaarden aanpassen;
- Doelgroepen aanpassen;
- Sturing via drukfactoren voor verlies van biodiversiteit;

Compenseren of **herstellen** door bijvoorbeeld**:**

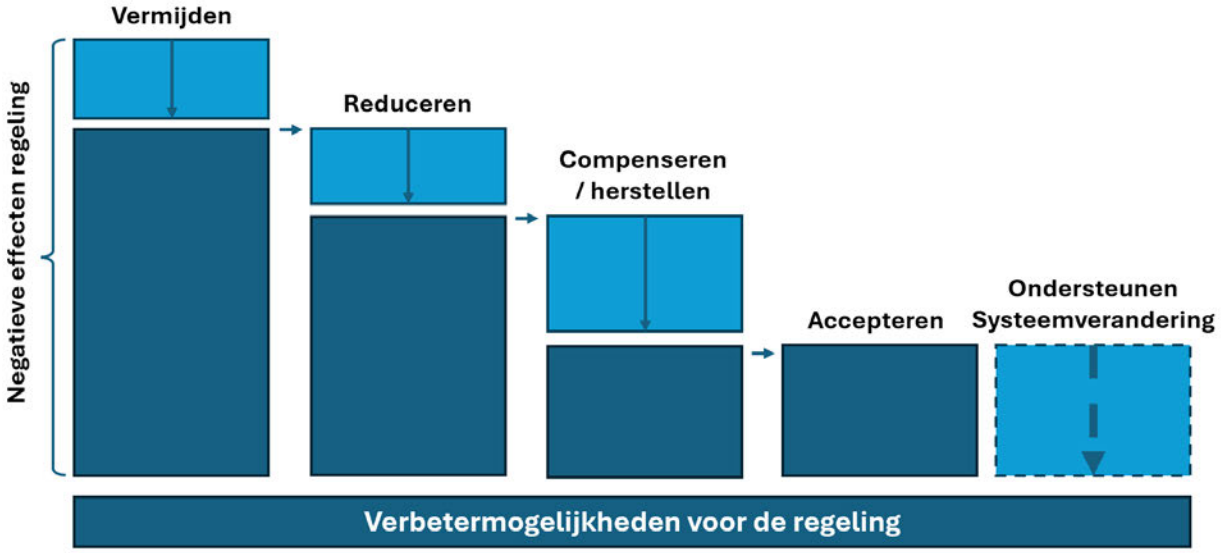
- Vergroening of herbestemming;

Aanvaarden van negatieve effecten op biodiversiteit met bijvoorbeeld:

- Het transparant maken van negatieve effecten op biodiversiteit;

Ondersteuning van **systeemveranderingen** zoals bijvoorbeeld:

- Outputsturing op kwaliteit van leefgebied, ecologische samenhang of resultaten op gebiedsniveau in plaats van sturing op (zoals kwaliteit van uitvoering) of input (zoals uitvoering van voorgeschreven maatregelen).

Figuur 2 Verbetermogelijkheden voor regelingen met negatieve effecten op biodiversiteit.

Procedure

Per activiteit van de regeling worden de volgende vragen op grond van de verkenning beantwoord:

- Ontwerp verbetermogelijkheden: Hoe kan je de regeling (en eventueel relevante andere regelingen) zo verbeteren dat de activiteit een minder groot negatief effect (situatie b.) of een groter positief effect (situatie c.) op biodiversiteit heeft?
- Afwegen gevolgen: Welke impact heeft de verbetering op het primaire doel van de regeling? Zijn er mogelijkheden om een eventuele negatieve impact op het primaire doel te voorkomen?

Resultaat Stap 2

Het resultaat van Stap 2 zijn verbetermogelijkheden voor de regeling en eventueel relevante regelingen die hiermee samenhangen.

2.5. Stap 3: Toetsing (botsproef) van verbetermogelijkheden

Doel

Tot slot wordt een 'botsproef' uitgevoerd. Een botsproef test verbetermogelijkheden op haalbaarheid, effecten en draagvlak.

Procedure

Voor de botsproef worden concrete praktijksituaties uitgewerkt, waarin de verbetermogelijkheden voor de regeling ook verandering van activiteiten, drijfveren, drukfactoren voor verlies van biodiversiteit, toestand van het milieu of de directe impact op biodiversiteit zou moeten opleveren. In de botsproef wordt getoetst of die verandering ook verwacht mag worden. Ook worden eventuele randvoorwaarden benoemd waar aan moet worden voldaan. Het is uitermate belangrijk dat de juiste kennis en ervaring bij de botsproef wordt betrokken. Voor het draagvlak is het verstandig dat ook de doelgroep van de regeling deelneemt aan de botsproef.

Waar verbeteringen van regelingen vaak top down worden doorgevoerd op basis van doelenbomen en (tussentijdse) evaluaties, werken de botsproeven omgekeerd: mogelijke verbeteringen worden met de beoogde baathebbers en andere betrokken partijen getoetst op te voorziene effecten op deze partijen en op de biodiversiteit.

Per regeling worden de volgende vragen beantwoord:

- Welke (maximaal drie) praktijksituaties tonen of de verbetermogelijkheden echt werken?
- Per optie: Aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan om de beoogde werking te garanderen?
- Per optie: Is op grond van de botsproef deze optie effectief en haalbaar?

Resultaat Stap 3

Het resultaat van Stap 3 is een onderbouwd advies over de verbetering van de regeling en eventuele andere relevante regelingen.

VOORBEELD: DRIE CASES

Verbetermogelijkheden voor de financiële regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) zijn o.a.: 1) langjarige contracten voor intensieve beheermaatregelen, 2) een bedrijfsgerichte subsidie voor natuurinclusieve landbouw, 3) mozaïekbonussen en gebiedsdifferentiatie, 4) innovatiesubsidies voor hogere waterpeilen, 5) KPI-systemen op bedrijfs- en gebiedsniveau, 6) versterking van flankerend beleid (zoals nutriëntennormen, afstemming met het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en harmonisatie met de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SNL)).

Voor de botsproef zijn drie concrete praktijksituaties uitgewerkt. Deze casussen vertegenwoordigen verschillende typen biodiversiteitsgerichte verbeteringen van financiële regelingen en bieden variatie in ecologische context, governance en schaalniveau van uitvoering. Gezamenlijk maken zij het mogelijk de ecologische effectiviteit, juridische haalbaarheid, financiële haalbaarheid en uitvoerbaarheid te beoordelen.

De drie voorbeeldcasussen zijn:

- Beheer van nat grasland in veenweidegebieden, gericht op langjarig ecologisch beheer en herstel van waterpeilen;
- Bedrijfsgerichte ondersteuning van natuurinclusieve landbouw, gericht op het integreren van biodiversiteitsdoelen in de gehele bedrijfsvoering;
- Habitatbeheer op landschapsniveau, gericht op ruimtelijke afstemming, ecologische samenhang en gebiedsgerichte stimulansen.

3. SAMENVATTING IN DE VORM VAN SLEUTELVRAGEN

Deze handreiking kan worden samengevat in de vorm van sleutelvragen voor de drie stappen als beschreven in hoofdstuk 2:

Figuur 3: Uitwerking van de stappen in sleutelvragen per stap.

4. DANKWOORD

De auteurs bedanken **Nico Polman** (Wageningen Environmental Research) voor het beoordelen van de conceptversie van deze handreiking. Zijn constructieve opmerkingen en suggesties hebben bijgedragen aan de verbetering van de handreiking en aan een goede aansluiting op de methodologie, terminologie en aanpak van het assessment.

BIJLAGE 1: RELATIE TUSSEN ASSESSMENT EN HANDREIKING

Deze handreiking bouwt voort op de resultaten van het assessment. De toegepaste methodologie wordt beschreven in het bijbehorende Rapport.. In deze referentie vindt de lezer een uitgebreide beschrijving van alle aspecten die bepalend zijn voor de biodiversiteitsimpactscore.

Voor deze handreiking zijn de meest relevante onderdelen van de methodologie samengevat in deze bijlage.

De consortiummethodologie die in het assessment is toegepast (Biodiversiteitsscorekaart) omvat:

- financiële prikkel;
- economische Activiteiten (A);
- biodiversiteitsdrukfactoren (Pressures, P);
- biodiversiteits-Impact (I);
- potentie van verbetering Respons (R).

Bij het bepalen van de biodiversiteitsimpactscore heeft het consortium daarnaast rekening gehouden met:

- duur van het effect op biodiversiteit;
- locatie van het effect;
- aard van het effect;
- omkeerbaarheid van het effect;
- intensiteit van het effect op biodiversiteit.

Het consortium heeft tevens de relevante maatschappelijke drijvende krachten geanalyseerd.
Dit heeft voor iedere financiële regeling geresulteerd in:

- een factsheet;
- een biodiversiteitsscorekaart.

Vervolgens is op deze documenten een beleidsmatige appreciatie opgesteld en in de Kamerbrief gepubliceerd.
Beleidsmedewerkers die de verkenning uitvoeren beschikken mogelijk over actuele kennis. Deze kennis kan worden betrokken bij het uitvoeren van de verkenning.

De bovenstaande informatie is de eerste input voor de contextanalyse zoals beschreven in Stap 1 van deze handreiking.

BIJLAGE 2: STIMULEREN VAN BIODIVERSITEIT

De OECD identificeert vanuit verschillende door haar uitgevoerde assessments een aantal typen financiële stimulering van biodiversiteit:

- Biodiversiteitsvriendelijke belastingen. Hiermee wordt bedoeld 'belastingen die ongewenst gedrag afremmen'. Bijvoorbeeld belastingen op pesticiden, of op houtkap.
- Biodiversiteitsvriendelijke *fees*. Hieronder vallen bijvoorbeeld toegangskaartjes voor natuurparken, kosten voor visvergunningen of jachtvergunningen;
- Biodiversiteitsvriendelijke verhandelbare vergunningen. Het gaat hier dan om bijvoorbeeld verhandelbare visrechten, jachtrechten of rechten voor ontwikkeling van een gebied. Door aan deze rechten limieten te verbinden zorgen ze ervoor dat eventuele negatieve effecten op de biodiversiteit controleerbaar zijn;
- Biodiversiteitsvriendelijke subsidies. Een subsidie wordt als biodiversiteitsvriendelijk beschouwd wanneer het direct of indirect het gebruik van iets vermindert dat bewezen negatieve gevolgen heeft voor biodiversiteit. Bijvoorbeeld het stimuleren van landbouw waarin geen pesticiden worden gebruikt, of van duurzame bosbouw;
- *Payment for ecosystem services* programma's. In een PES schema wordt een verdienmodel gekoppeld aan de levering van ecosysteemdiensten;
- *Biodiversity offsets*. In dit geval is sprake van fysieke compensatie van aangerichte schade aan de natuur op een andere plek. Dit kan eventueel via een financiële constructie (fonds).